13. ULUSLARARASI AKADEMİK ARAŞTIRMALAR KONGRESİ (ICAR)

ICAR

FEN BİLİMLERİ

TAM METİN KİTABI

FULL TEXT BOOK

www.icarcongress.org

13. Uluslararası Araştırmalar Kongresi (ICAR)

(7 - 8 Mayıs 2024)

(ICAR)

Fen Bilimleri Tam Metin Kitabı

Editörler / Editors

Betül TÜLEK

Asos Yayınevi

1.baskı

Adres: Çaydaçıra Mah. Hacı Ömer Bilginoğlu Cad. No: 67/2-4/MERKEZ/ELAZIĞ

Telefon: 0532 643 75 23

Mail Adresi: asos@asosyayinlari.com

Web: www.asosyayinlari.com

İnstagram: https://www.instagram.com/asosyayinevi/

Facebook: https://www.facebook.com/asosyayinevi/

Twitter: https://twitter.com/Asosyayinevi

ISBN: 978-625-6671-22-5

İÇİNDEKİLER

Yunus Çiklit (Cyrtocara Moorii Boulenger, 1902) Balıklarını Erkek Bal Arısı Larvası (Apilarnil) İle Beslemenin Yumurta Verimi Ve Larval Gelişime Etkisinin Araştırılması	Ebru Yılmaz, Mukaddes Maral Beşlioğlu	2
Balık Yemi Boyutunun Azotlu Bileşiklerin Tatlı Suya Salınımı Üzerine Etkisi	Meryem Öz	12
Covid-19 Pandemi Sürecinde Ordu İlindeki Balık Tüketim Alışkanlıklarının Belirlenmesi	Serap Samsun, Ebru Yılmaz	19
Perspectives Of Companies On Industrial Metrology Services İn Türkiye	Can Ekici	29
Yönlendirilmiş Yongalevha Üretiminde Karakavak (Populus Nigra L.) Odununun Kullanımı: Fiziksel Özelliklerin İncelenmesi	İzham Kılınç, Abdülkadir Yıldız , Şeref Kurt, Çağlar Altay	38
Cı Reaktive Red 195 İle Boyanmış Örme Kumaşın Ekolojik Renk Açma/Söküm İşlemi	Ahmet Dağlı, , Meliha Oktav Bulut	57
Soru Tipolojisi Basamakları Ve Piaget'in Soyut Operasyonel Dönem Basamaklarına Uygun Fen Bilimleri Soru Örnekleri	Kübra Duran, Murat Gökdere	
Bir Pedal Haritasının Araç Sarsıntısı Üzerindeki Etkilerinin Araştırılması	Batuhan Boduroglu, Muzaffer Metin	63
Betonarme Kirişlerde Donatı Yerleşimi Ve Beton Örtüsünün Aderansa Ve Kirişin Performansına Etkisi Üzerine Bir İnceleme	Berkay Çakır, Orhan Doğan	75
Şerit Tespiti Yapan Bir Sürücü Güvenlik Destek Sisteminin Çevresel Koşullar Altında Performans İncelemesi	Muhammed Doruk Çapraz, Ersen Yılmaz	88
Geçirimli Yüzey Kaplamalarında Yağış-Akış İlişkisinin İncelenmesi	Ensar Kesikbaş	100
Depremde Dolgu Duvarların Davranış Etkisinin İncelenmesi	Anıl Ceylan, Nurdagül Akça, Cengiz İpek	108
Deprem Bölgesi Altyapı Sistemlerinin İncelenmesi	Özgür Akdemir, Yusuf Arkan, Cengiz İpek	118
Rüzgar Türbinlerinin Sismik Yük Altında Davranışının İncelenmesi	Ceren Gökmen, Resul Konukcu, Cengiz İpek	128
Tbdy 2018'e Göre Dolgu Duvarların İncelenmesi	Mohammad Edrıs Jouaneh, Cengiz İpek	138
Perde Duvarın Betonarme Yapı Davranışına Etkisi	Odai Alkaleh, Cengiz İpek	148
Çelik Yapıların Depreme Dayanıklılığı: Tasarım Ve Analizi	Berk Zenger, Ömer Akgöl, Cengiz İpek	159
Tarihi Yapıların Dinamik Olarak İncelenmesi	Nazif Ekinci, Cengiz İpek	170
Rüzgâr Türbinlerinin Karşılaştırılması: Neden Mikro Rüzgâr Türbini?	Yasin İçel	180
Farklı Oranlarda Leblebi Ve Mısır Unuyla Zenginleştirilmiş Atıştırmalık Balık Cipslerinin Üretimi Ve Kalite Karakteristiklerinin Belirlenmesi	Orhan Özünlü	189

Mxene Ve Max İle Metilen Mavisin'in Adsorbsiyonu	Mustafa Yegin, Aytekin Çelik, Özge Hanay, Halil Hasar	199
Mxene İle Bazik Red (46) Boyanın Adsorpsiyonu	Umay Halisdemir, Yunus Aksoy, Yusuf Köse, Halil Hasar	209
Fotovoltaik Cihazlarda Altıgen Ve Kare Tipte Nanoçubuk Örgüleri	Turgut Tut	217
Şiddetli Kas Ağrısı Menenjit İçin Uyarıcı Bir Semptom Mudur?	Hilal Hocagil	226
Ağız Sağlığı Okuryazarlığı	Özkan Büyük, Berşan Karadede, Mehmet İrfan Karadede	228
Bal Arılarında (Apis Mellifera) Yaşanan Ani Koloni Kayıplarında İmidaclopridin Rolü	Ahmet Karabulut, Muammer Elmas	235
Orman Okulu Eğitim Modelinde Oyun Algısı: Düzce Hayalimiz Orman Anaokulu Örneği	Helin Saraç, Aybike Ayfer Karadağ	245
Depremin Ekosistem Hizmetlerine Etkilerine İlişkin Bilimsel Değerlendirmeler	Ecrin Kar, Aybike Ayfer Karadağ	255
Cumhuriyet Öncesi Yakın Dönemden Günümüze Kadar Kentsel Değişim Ve Dönüşümün Türkiye'deki Gelişimi Üzerine	Beyza Gökkaya, Erdal Onur Diktaş	272
30 Ekim 2020 Ege Denizi Depremi Sonrası Bayraklı İlçesi Yapı Hasar Durumlarının Kentsel Gelişim Biçimi Üzerinden Değerlendirilmesi	Sultan Boz, Hayat Zengin Çelik	283
Kent Hakkı Kavramının Peyzaj Mimarlığı Bağlamında Değerlendirilmesi'	Beyza Ece Emeksiz, Ayça Yeşim Çağlayan	295
İstasyonlar İle İlişkili Meydanların Mekânsal Değişimine Yönelik Bir İrdeleme: İstanbul'da Sirkeci-Yedikule Raylı Sistem Hattı İstasyonları	Nilay Dağlar Özcan, Cenk Hamamcıoğlu	301
Mekân – Strüktür İlişkisinin Tarihsel Süreçteki Gelişiminin İncelenmesi	Canberk Özcan, Muzaffer Tolga Akbulut	312
Soru Tipolojisi Basamakları Ve Piaget'in Soyut Operasyonel Dönem Basamaklarına Uygun Fen Bilimleri Soru Örnekleri	Kübra Duran, Murat Gökdere	322

CUMHURİYET ÖNCESİ YAKIN DÖNEMDEN GÜNÜMÜZE KADAR KENTSEL DEĞİŞİM ve DÖNÜŞÜMÜN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Beyza GÖKKAYA[1], Erdal Onur DİKTAŞ [2]

[1] beyzagokkaya_1902@hotmail.com ;Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Kentsel Tasarım Yüksek Lisans, İzmir/ Türkiye.
[2] erdal.diktas@deu.edu.tr ; Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Doç. Dr. Öğretim Üyesi, İzmir/Türkiye

Özet

Kentler, sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve çevresel çok boyutlu faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan dinamik ve karmaşık mekânlardır. Kentin karakterini oluşturan ideolojik ve morfolojik bileşenlerde yaşanan değişimler kentsel dönüşüm pratiğini doğrudan etkilemektedir. Kentte meydana gelen değişim ve dönüşümler kimi zaman yaşam kalitesini arttıracak mekânsal iyileşmelere sebep olurken kimi zaman da sosyal ya da fiziksel bozulmaların yaşanmasına yol açmaktadır. Kentsel dönüşüm uygulamaları gerek dünyada gerekse Türkiye'de işlevini kaybetmiş kent mekânlarının yeniden işlevsel hale getirilmesi, bozulmaların giderilmesi, kentin büyüyen dokusunda meydana gelen sorunlara ve ihtiyaçlara göre kent parçalarının geliştirilmesi ve daha iyi hale getirilmesi amacıyla başvurulmaktadır. Kentlerin fiziksel yapısı ve toplumsal sorunları arasındaki ilişkinin kurulmasını sağlayan dönüşüm uygulamaları kapsamlı strateji ve eylemlerin bütününü oluştururken kentlerin kendine ait coğrafyası, dokusu, kültürü ve tarihi, güncel gelişmeleri ile her toplumda farklı şekilde cereyan etmektedir. Bu çalışmada ise kentsel dönüşümün kavramsal ve kuramsal değerlendirilmesi yapılarak Türkiye'deki gelişim süreci ve izlediği yol dönemsel olarak değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme; Kentsel Dönüşüm, Türkiye'de Kentsel Dönüşüm

Abstract

Cities are dynamic and complex spaces that emerge from the combination of social, cultural, political, economic and environmental multidimensional factors. Changes in the ideological and morphological components that make up the character of the city directly affect the urban transformation practice. While the changes and transformations occurring in the city sometimes cause spatial improvements that will increase the quality of life, sometimes they lead to social or physical deterioration. Urban transformation applications are used both in the world and in Turkey to re-function urban spaces that have lost their functions, to eliminate deterioration, and to develop and improve city parts according to the problems and needs occurring in the growing fabric of the city. While transformation practices that enable the establishment of the relationship between the physical structure of cities and their social problems constitute a comprehensive set of strategies and actions, the cities' own geography, texture, culture and history, as well as current developments, occur differently in each society. In this

study, the development process and the path it followed in Turkey were evaluated periodically by making a conceptual and theoretical evaluation of urban transformation.

Keywords: Urbanization; Urban Transformation, Urban Transformation in Turkey

GİRİŞ

Kentler, sosyal, kültürel, politik, ekonomik ve çevresel çok boyutlu faktörlerin bir araya gelmesiyle ortaya çıkan dinamik ve karmaşık yapılardır. Dinamiklik özellikle değişime/dönüşüme açık bir karakter olarak açığa çıkar. Söz konusu dönüşüm süreci kendiliğinden ya da rasyonel planlama/tasarlama aygıtları tarafından ortaya konan bir pratik ile gerçekleşebilmektedir. Süreçte kentin karakterini oluşturan ideolojik ve morfolojik bileşenlerde yaşanan değişimler birer girdi olarak kentsel dönüşüm pratiğini de doğrudan etkilemektedir (Akkar, 2016). Kentte meydana gelen bu değişim ve dönüşümler kimi zaman yaşam kalitesini arttıracak mekânsal iyileşmelere sebep olurken kimi zaman da sosyal ya da fiziksel bozulmaların yaşanmasına yol açabilmektedirler. Dile getirilen Kentsel dönüşüm pratiği gerek dünyada gerekse Türkiye'de işlevini kaybetmiş kent mekânlarının yeniden işlevsel hale getirilmesi, kentte meydana gelen bozulmaların giderilmesi, kentin hızla büyüyen dokusunda meydana gelen sorunlara ve ihtiyaçlara göre kent parçalarının yeniden geliştirilmesi ve daha iyi hale getirilmesi amacıyla başvurulan bir araçtır. Kentlerin fiziksel yapısı ve toplumsal sorunları arasındaki ilişkinin kurulmasını sağlayan dönüşüm uygulamaları kapsamlı ve bütünleşik strateji ve eylemlerin bütününü oluştururken kentlerin kendine ait coğrafyası, mevcut dokusu, kültürü ve tarihi, güncel gelişmeleri ile her toplumda farklı şekilde cereyan etmektedir (Polat & Dostoğlu, 2007).

YÖNTEM

Bu çalışmada Türkiye'de gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları, tarihsel olarak Cumhuriyet öncesi yakın dönemden günümüze, Anadolu kentleriyle sınırlı olarak ele alınmıştır. Dönüşüm süreçlerinin hangi olay ve olgulardan etkilendiği, söz konusu pratiğin hangi sorunlar karşısında çözüm olarak görüldüğü önemsenmiştir. Kentsel dönüşüm, uygulama alanları, yasal ve yönetsel açıdan mevzuattaki yeri, fiziksel ve toplumsal süreç içerisindeki değişimler doğrultusunda konuya ilişkin literatür taramaları yapılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır.

KENTSEL DÖNÜŞÜM VE TÜRKİYE'DE KENTSEL DÖNÜŞÜME DÖNEMSEL BAKIŞ

Türkiye'de de kentler, göç, savaş, doğal afetler, küresel politikalar ve çeşitli doğal ve beşerî etmenlerin çevresinde dönemin şartlarına göre şekillenirken sosyal, siyasal, ekonomik ve çevresel çeşitli nedenlerden ötürü kentlerde yenileme ve dönüşüm uygulamaları kaçınılmaz hale gelmiştir (Genç, 2008). Dünyadakine benzer biçimde eskimiş, terkedilmiş, çöküntü haline gelmiş ve köhneleşmiş kent alanlarında bölgenin şartlarına uygun ve dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek

nitelikte kentsel yenileme adı altında çalışmalar yürütülerek tekrar kente kazandırılması amaçlanmaktadır (Özden, 2000). Türkiye özelinde, mevcut kentleşmenin kendine özgü özelliklerinin sebep olduğu sorunlardan ötürü daha özgül yaklaşımlara da gereksinim duyulmaktadır. Nüfusun kitleler halinde belirli bölgelerde yığılması, yerleşime uygun olmayan bölgelerin seçilmesi, kaçak yapıların ve sağlıksız ortamların meydana gelmesi ya da afet riskiyle karşı karşıya kalan kent mekânlarında gerçekleştiren yapılaşmalar ve çok çeşitli nedenlere bağlı olarak yaşanan sorunlara yönelik gerçekleştirilen kentsel dönüşüm/yenileme çalışmaları dönemsel olarak farklılık göstermektedir (Yaman, 2000). Çalışma kapsamında ise Türkiye'de gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları toplamda beş tarihsel aralık çerçevesinde değerlendirilmiştir.

A. Cumhuriyet Öncesi Dönem

Osmanlı Devleti'nde kentsel dönüşüm adı altında gerçekleştirilen eylemlerden birisi kentlerdeki yangın alanlarının düzenlenmesine yönelik olmuştur. Osmanlı'da konutların yapımında temel malzeme olarak çokluk ahşap tercih edilmiştir. Ahşabın kolay tutuşabilme özelliği ve bu durumun yangınların çıkmasına ortam hazırlaması nedeniyle başta İstanbul olmak üzere diğer illerde de dönüşüm kapsamında düzenlemeye alınmıştır (Yenice, 2014). Sadece fiziksel olarak gerçekleştirilen bu imar planları, Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde yangın riskiyle karşı karşıya kalan bölgelerine yönelik gerçekleştirilen uygulamalar söz konusu dönemin önemli gelişmelerindendir (Yaman, 2000). Bu kapsamda önce 1854 yılında yaşanan Aksaray yangını ve daha sonra 1864 yılında meydana gelen Hocapaşa yangınının ardından 'yangın sahası haritaları' hazırlanmış ve dönüşümler daha sistematik bir hale gelmiştir (Tekeli, 2010). Yangınların artması ile birlikte yangın bölgelerinin planlanmasına yönelik daha kapsamlı çalışmalar gündeme gelmiştir. Nitekim İstanbul özelinde başlayan ve kent merkezlerinin dönüştürülmesi için kurulan "Islahat-ı Turuk Komisyonu" eliyle dönüşüm uygulamalarının yürütülmesi aynı zamanda kent planlama anlayışının gelişmesi yönünde önemli bir adım olmuştur (Yaman, 2000). Yaşanan gelişmeler belirli bölgelerin dönüşümünü kapsayan mevzii imar planların uygulanmasına elverişli olurken kentin bütününü kapsayacak planlar için yetersiz kalmış, yangınların önüne geçilmesi adına yangın yeri planlarının daha sık yapılmasını zorunlu kılmıştır (Tekeli, 1978).

Dönem şartlarında yürütülen kentsel dönüşüm uygulama alanlarından bir diğeri ise hayvanlarla gerçekleştirilen ulaşım altyapısının gelişen yeni ulaşım modlarına elverişli olmamasından ötürü olmuştur. Dar, dolambaçlı ve çıkmaz sokaklar özellikle motorlu taşıtlar için gerekli koşulları sağlamamıştır. Bu nedenle tramvay da dâhil olmak üzere yeni ulaşım araçlarının kullanımının sağlanabilmesi için gerekli yol genişlikleri ve sokak düzenlemelerine gidilmek istenmiştir (Yenice, 2014). Osmanlı Devleti'nde başta yangın alanlarının dönüşümüyle ilk örneklerine rastladığımız kentsel dönüşüm çalışmaları daha sonraları kültür ve tabiat varlıklarını koruma anlayışı içinde geliştirilmiş (Genç, 2004). Ebniye Kanunu'nun 1882'de çıkarılmasıyla kentlerin merkezlerine kimlik kazandırılmış, insan-hayvan ölçeğinde sağlanan ulaşım geliştirilerek yeni ulaşım modlarına elverişli hale gelecek çalışmalar yürütülmüş, mevcut yapıların yıkılıp yeniden imara açılması yerine yeni iskân edilecek alanlar belirlenerek halkın tepkisini çekmeyecek kentsel dönüşüme yönelik eylemler dönemin şartlarına uygun olarak gerçekleştirilmiştir (Tekeli, 2001). Yasal ve yönetsel boyutlarıyla da kentsel dönüşümün desteklendiği dönemde Asar-ı Atika Nizamnameleri ile kültürel yapıların korunması için yasal bir düzenlemeye gidilmiş ve Muhafaa-i Asar-ı Atika Encümeni kurularak denetimin sağlanması

hedeflenmiştir (Dinçer & Akın, 1994). Yaşanan bu gelişmeler Osmanlı Devleti'nde kentsel dönüşümün diğer bir ayağı olan kentsel koruma planlamasının temellerin de atıldığına ilişkin bir gösterge olmuştur.

B. Erken Cumhuriyet Dönemi (1923-1945)

Osmanlı'da başta İstanbul, Bursa ve İzmir gibi ticari ilişkilerin daha gelişmiş olduğu kentlerde mahalle bazında gerçekleştirilen ve bir modernite çalışması olarak gerçekleşen dönüşümler Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle farklı yönde ivme kazanmıştır. Parçacıl olarak az sayıda kentte gerçekleşen bu dönüşümlerin 1923 yılından sonra tüm kentlerde uygulanabilmesi amacıyla çalışmalar yürütülmüştür (Polat, 2015). Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyet rejimine geçilmesi ile yönetim sistemi değişmiş ve bu durum çeşitli alanlarda köklü değişimlerin gerçekleşmesine ortam hazırlamıştır (Yaman, 2000). Bu dönemde karşılaşılan sorunlar değerlendirildiğinde savaş sırasında kentlerin uğradığı ağır hasar ve tahribat sonrası zarar gören kent alanlarının yeniden imara açılması ve kente kazandırılması yönünde endişeler ilk sırada yer almıştır (Polat, 2015). Cumhuriyetin ilanından II. Dünya Savaşının sonuna kadar olan bu süreç içerisinde hem kentsel dönüşüm için hem de kent planlaması için çok önemli üç kritik gelişme yaşanmıştır. Bu olaylardan ilki 1923 yılında başkentin İstanbul'dan Ankara'ya taşınması, ikincisi ülkenin 'demir ağlarla' örülmesi yönünde kararların alınması ve sonuncusu ise 1929 yılında yaşanan Ekonomik Kriz sonrasında devletçilik politikasının uygulamaya alınması olmuştur (Tekeli, 2009).

Asırlar boyunca birçok medeniyete başkentlik yapmış İstanbul'dan sonra yeni bir örgütlenme ve Ulus-Devlet anlayışının uygulanabilmesi amacıyla Ankara'nın başkent ilan edilmesi beraberinde birçok sorunu ve endişeyi de getirmiştir. Kentin imarının iyi durumda olmaması ve kentsel hizmetlerde yaşanan yetersizlikler dönemin önemli gündem maddelerinden birisi olmuştur (Kartal, 2019). Nitekim Ankara için hazırlanan yeni planlar ve imar çalışmaları sonucunda elde edilecek başarı rejimin de başarısı olacağı için 1923-1927 yılları arasında Ankara yoğun bir yapılaşma sürecine girmiştir (Tankut, 1988). Uygulanmak istenen mekânsal organizasyonların tek bir elden planlı şekilde yürütülebilmesi amacıyla 1924 yılında Ankara Şehremaneti kanunu yürürlüğe girmiştir. Eski ve Yeni kent olarak ayrılan Ankara'da 'Lörcher Planı' olarak geçen Yenişehir Planı Ankara Şehremaneti tarafında onaylanıp 1924-1925 yıllarında uygulamaya sunulmuştur (Kartal, 2019). 1927 yılına gelindiğinde ise düzenlenen uluslararası bir yarışma ile Ankara'nın imarı için Alman mimar Herman Jensen'ın planı kazanmıştır (Yenice, 2014). Devlet 1927 yılına kadar, daha çok kamu ve devlet binaları inşa ederek kurumsal çerçevenin oturtulmasına ve yönetsel açıdan daha programlı ilerlemesi yönüne ağırlık vermiştir (Kartal, 2019).

Erken Cumhuriyet Döneminde kentsel yenilemeye/dönüşüme yön veren stratejilerden bir diğeri ise ülkeyi 'demir ağlarla' örmek için yapılan çalışmalar ve planlar olmuştur. Osmanlı Döneminden kalan demir yolları hem ülkenin bütününe ulaşamamakta hem de yabancı devletlerin kontrolü altında kopuk halde bulunmasından ötürü bu durumun düzeltilmesi yeni hükümetin üzerinde yoğunlukla durduğu konulardan birisi olmuştur (Tekeli, 2009). Bu amaçla merkezi Ankara'da bulunan bir demiryolu şebekesi kurularak hem yeni demiryolu ağları açılmış hem de yabancı yatırımcıların elinde bulunan mevcut hatlar devletleştirilerek ülke içerisinde bütünlük sağlanması hedeflenmiştir.

Amerika'da başlayan 1929 Krizinin yansımaları Türkiye'de de etkisini göstermiştir. Türkiye ekonomi piyasasında olumsuz sonuçlar doğuran kriz sonucunda devletçi politikalar ağırlık kazanmış ve devletin müdahaleleri artarak tarımdan sanayiye doğru teşvikler ve çalışmalar hız kazanmıştır (Açıkgöz & Özkan, 2009). Dönem içerisinde yaşanan bu krize karşı konulan devletçilik politikası sonucu sanayi planlarının başta Anadolu kentleri olmak üzere birçok ilde uygulamaya koyulması ve bu planların demiryolu güzergâhları üzerinde belirlenmesi gerçekleştirilmek istenen modernite projesinin de bir parçası haline gelmiştir (Tekeli, 2009). Krize karşı Türkiye'nin aldığı önlemlerden birisi de I. Beş Yıllık Sanayi Planının 1934 yılında yürürlüğe girmesidir. Bu planla birlikte Sümerbank ve Etibank gibi önemli yatırımları gerçekleştiren bankalar açılmış; İzmir'de Kâğıt Fabrikası (1936), Karabük'te Demir Çelik Fabrikası (1939), Isparta'da Kükürt Fabrikası (1935) gibi birçok alanda kalkınmayı sağlayacak yatırımlar yapılarak hem kentlerin gelişimini etkileyecek mekânsal stratejiler ve yönelimlerin temeli hazırlayan sanayi kentleri yaratılmış hem de devletçilik ilkesi yönünde önemli başarılar elde edilmiştir (Ezer, 2010).

C. 1945 ve 1980 Arası Dönem

İkinci Dünya Savaşının bitmesiyle birlikte Türkiye'de de kentleşme hız kazanmış, kırdan kente yaşanan göçler artmıştır. 1950'li yıllardan itibaren çok partili hayata geçilmesi ile devletçilik politikası yerini liberal ekonomi politikalarına bırakarak önemli yapısal değişimlere uğramıştır (Köktürk, 2013). Süreçte özellikle sanayi alanında atılan adımlar giderek hız kazanmış, tarımda makineleşmenin artmasıyla üretimden kopan insanlar için kentler istihdam yönünden önemli fırsatları barındıran mekânlar haline gelmiş ve yoğun göçleri beraberinde getirmiştir. Kentlerde nüfus yığılmaları yaşanmış ve kentsel donanımların bu yükü karşılamada yetersiz kalması sonucunda konut ve altyapı sorunları ortaya çıkmıştır (Korkmaz, 2013). Kentlerde bu süreçte yeni merkezler ortaya çıkarken aynı zamanda kentlerin gelişim yönleri değişime uğramış, apartman mantığıyla inşa edilen yapılar çoğalmış, kent yakınındaki tarım alanlarının yerini konutlar almış ve kentler hem nüfus hem de yapılaşma olarak yoğun ve karmaşık mekânlar haline gelmiştir (Kesinkinok, 2001).

Mevcut konutların talebi karşılayamaması sonucunda devlet kontrolünden uzak, plansız ve kaçak yapılar özellikle kentlerin çeperlerinde ortaya çıkmış ve bu durum karşısında merkezi yönetimler kentleşmede disiplini sağlayamamışlardır (Köktürk &Köktürk, 2007). İmar planlarına uygun olmayan ve genellikle yasa dışı kesimlerin etkinliğinde ortaya çıkan, daha sonraki yıllarda ise 'gecekondu' ismini alan bu kaçak yapıların yaygınlaşması sağlıksız kentleşme yönündeki eğilimlerin zeminini hazırlamıştır. (Korkmaz, 2013). Yasalara aykırı olarak gelişen bu gecekondu alanlarıyla mücadele topluma mal edilememiş, kırdan göçen nüfus yoksulluğu kentlere taşıyarak kentsel yoksulluğun derinleşmesine sebebiyet vermiştir (Köktürk &Köktürk, 2007). Plansız olarak gelişme kentlerde tarihi ve kültürel değerlerin zarar görmesine, doğal yapının bozulmasına, afet riskinin göz önünde bulundurulmadan yapılaşmaların gerçekleşmesine neden olmuş ve bu durum kentlerin geleceğine doğrudan zarar vermiştir (Genç, 2008). Kapitalizmin etkisiyle gelişen kentlerde rantsal kaygılar ve sermaye ön planda tutularak hem doğal hem de tarihi yapı çok katlı binaların istilasına uğramış, kalıcı çözümler ve istikrarlı politikalar geliştirilememiştir (Korkmaz, 2013).

Bu dönem içerisinde kentleşmeyi ve kentsel dönüşümün geleceğini etkileyen bir diğer gelişme ise 27 Mayıs 1960 yılında yaşanan Askeri Darbedir. Darbe yaşandıktan sonra 1961 yılında çıkarılan 1961 Anayasası ile refah ve sosyal devlet olgusu gündeme gelmiş ve kentlerde yaşayan yoksul kesimin hem

korunmasına ve hem de konut ihtiyacının karşılanmasına yönelik yasal alt yapı hazırlanmıştır (Yaman, 2000). Anayasa çerçevesinde ülke kaynaklarının daha akılcı yöntemlerle yönetilmesi amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı kurulmuş ve planlı kalkınma yolunda önemli yol katedilmiştir. Refah devleti anlayışıyla birlikte kentlerde yapsatçı uygulamaya ek olarak kooperatifler eliyle konutların inşası yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır (Tekeli, 2009). Yürürlüğe 1966 yılında giren 775 sayılı Gecekondu Yasasının gecekondu sorununa çözüm üretmesi hedeflenirken beklenen sonuca ulaşılamamıştır (Yenice, 2014). Yürürlüğe giren bir diğer kanun ise 634 sayılı Kat Mülkiyeti Kanunu olmakla birlikte düşük sermayeye sahip konut üreticileri tarafından mevcut konut stokunun yıkılarak apartman mantığıyla yapıların inşasına imkân vermiş ve parçalı mülkiyet yapısının gelişmesine sebep olmuştur (Yıldırım, 2006).

Kent formunun değişiminde önemli rol oynayan etmenlerin başında gelen otomobil sahibi kişilerin sayısında 1970'li yıllarda yaşanan artış ve Türkiye'de otomobil üretilmeye başlamasıyla birlikte hem kent içinde hem de ulaşımda sağlanan kolaylıkla birlikte kentlerin dışına doğru yönelme yaşanmıştır. Özellikle daha yüksek gelir grubuna mensup kişiler kentin dışında alt kentlerde yaşamaya başlamışlardır. Eş zamanlı olarak 1960'lı yılların sonlarına kadar küçük işletmelerin bir arada bulunduğu merkezi iş alanlarında gerçekleştirilen üretim ve ticari ilişkilerin '70'li yıllarda kent merkezlerinde yığılmalara, çevre kirliliği ve trafik gibi çeşitli problemlere yol açması nedeniyle bazı bölgeler trafiğe kapatılıp yayalaştırılarak çözüm üretilmeye çalışılmıştır. Sanayideki ilerleyiş ise 1975'li yıllardan itibaren daha da hız kazanmış ve organize sanayi bölgeleri kurulmuştur. Bunun yanında 1965 yılında kurulan ODTÜ'den sonra yükseköğretim kurumlarının sayısı artmış; sağlık, eğitim, güvenlik ve sosyal kuruluşlara yönelik kamu hizmetleri kentlerde geliştirilmiştir (Tekeli, 2009). Bu dönemde bütüncül planlama yaklaşımı uygulanmış ve 1973-1977 yılları arasında *Yeni Belediyecilik Hareketi* ile kentleşmenin sebep olduğu problemler çözülmek istenmiştir (Ataöv &Osmay, 2007).

D. 1980-1999 Arası Dönem

1980'li yıllar hem kentlerin geleceğinin şekillendiği hem de kentsel dönüşümün uygulanma sınırlarının çizildiği bir dönemdir. Bu dönemde gerçekleşen 12 Eylül Askeri Darbesi ve 24 Ocak Kararlarının alınması ülke içi siyasette görülen değişimlere ek olarak tüm dünyada etkisini göstermeye başlayan neoliberal ekonomi politikalarının benimsenmesi ile kentler için bir dönüm noktası olmuştur (Tekeli, 2009). 1980'lerin başında yaşanmaya başlanan küreselleşme süreci içerisindeki liberalleşme ve özelleşme yönündeki eğilimler ise ruhsatlı ve ruhsatsız konutların artmasına, kıyı ve limanların dönüşüme uğramasına ve özel sektöre verilen ayrıcalıkların gündeme gelmesine sebep olmuştur (Yıldırım, 2006). Küreselleşme sürecinde ise Türkiye'nin 1980 yılına kadar uygulamış olduğu içe dönük kalkınma modelinin yerine dış pazarlara yönelik ekonomi politikaları benimsenmiştir. Türkiye'nin dışa açıldığı bu yeni kalkınma modeli ile küreselleşme sürecinde dünya pazarlarıyla rekabet ortamının oluşmasına ortam hazırlamıştır (Tekeli, 2009). Bu durum neticesinde sermayenin ülke sınırlarını aşması ile kentler yeni finans merkezleri haline gelmiş ve bu durum kentte gelir eşitsizliğinin daha belirgin bir hal almasına ortam hazırlamıştır. Toplumda ve kent mekânlarında yaşanan bu değişimleri sanayi alanlarının kent merkezlerinden uzaklaşarak kentin dışına taşınması ve kentlerde hizmet sektörüne yönelik yatırımların artması takip etmiştir (Yolcu, 2021).

Bu süreçte kentsel dönüşüm projeleri yasalar ile güvence altına alınmış ve mevzuat genişletilmiştir (Yıldız, 2013). Özellikle 3194 Sayılı İmar Yasası ile belediyelere plan yapma yetkisi verilmiş ve belediyelerin bütçesi arttırılarak kentsel dönüşümün en etkili aktörlerinden biri haline gelen belediyeler önemli bir görev üstlenmişlerdir (Yenice, 2014). Siyasi düzenin oturmasıyla birlikte 1983-1988 yılları arasında artan gecekondu alanları ve ruhsatsız yapılara yönelik çözüm arayışları hızlanmıştır. Bu kapsamda 1983 yılında 2805 Sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun; 1984 yılında yürürlüğe giren 2981 Sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun; 1986 tarihli 3290 Kanun; 1987 tarihli 3366 Sayılı Kanun ve 1988 tarihli 3414 Sayılı Kanun kentsel dönüşüme yönelik düzenlemeler arasında yer almaktadır (Yenice, 2014). Bu yasalara ek olarak 1983 yılında yürürlüğe giren 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kentsel dönüşüme yeni bir boyut kazandırmıştır. 1984 yılında çıkarılan 2985 sayılı Toplu Konut Yasası ile Toplu Konut İdaresi (TOKİ) ve kooperatiflerin dar ve orta gelir grubuna mensup vatandaşlarına yönelik toplu konut inşasının gerçekleştirilmesi sağlanırken Türkiye Emlak Bankası aracılığıyla da yüksek gelir grubuna yönelik toplu konut alanlarının yapımı gerçekleştirilmiştir (Yıldırım, 2006). Sağlanan fonlar ve konut kredileri sayesinde toplu konutların yapımı için mali destek bu yasa kapsamında sağlanırken 1990 yılında Toplu Konut İdaresi ayrı bir birim olarak örgütlenmiştir (Yılmaz, 2016). Özellikle bu dönem içerisinde gecekondulara yönelik çıkarılan beş adet imar affı yaşanan önemli gelişmelerdendir. Aflar kapsamında yürürlüğe giren 2981 ve 3290 sayılı yasalar ve "imar ıslah planları" dönüşüm uygulamalarının bütünsellikten uzak olmaları sebebiyle planlı kentsel dönüşüme bir örnek teşkil etmemişlerdir (Keleş, 2012). Çıkarılan bu yasalar sayesinde gecekondular ve ruhsatsız yapılar kabul edilmiş ve süreçte apartman olarak dönüşüme uğramışlardır. Nitekim yaşanan bu düzenleme sonrasında gecekonduların yatırım amaçlı kullanılmaya başlanmasıyla, gecekondular ticari özellik kazanmış ve sermaye mekanizmasının bir ürünü haline gelerek rant odaklı dönüşümlerin merkezinde kalmışlardır (Yolcu, 2021).

Dönemin literatürüne bakıldığında ise iyileştirme, sağlıklaştırma, rehabilitasyon gibi kavramların öne çıktığı görülmektedir (Yenice, 2014). Yapılan dönüşümler ve çalışmalar başlangıçta kentlerin merkezlerine yakın gecekondu alanlarında gerçekleştirilmeye çalışılırken serbest piyasa koşullarında özel sektörün de ortaklığı ile uygulamaya alınmıştır. 1984 ve 1989 yılları arasında Ankara Portakal Çiçeği Vadisi ve 1989-1994 yılları arasında Dikmen Vadisi kentsel dönüşüm projeleri dönemin en önemli örneklerinden olmuştur (Yaman, 2022).

E. 2000'lerden Günümüze

2000'li yıllarda özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük kentlere göç artmaya devam etmiştir. Gelen nüfusu karşılamada güçlük çeken kent mekânları kentin dışına doğru saçaklanarak geniş alanlara yayılmıştır. Bu durum karşısında ulaşım, altyapı ve hizmetler sektörü kentlilerin ihtiyaçlarını karşılamada güçlük çekmeye başlamıştır (Ataöv &Osmay, 2007). Süreçte gecekondu sorununa çözümler aranmaya devam edilirken, neoliberal politikaların etkisinde hızla büyüyen kentler hem ulusal hem de küresel ölçekte bir yarışın içine girmiş ve rekabet ortamının odağında kalmıştır. Markalaşma sürecine yönelinen bu dönemde önceden daha küçük ölçekte gerçekleşen metalaşma artık kentlerin bütününü kapsayıp kent mekânlarının açık pazar haline gelmesine neden olmuştur. Bu

rekabet ortamında yatırımların merkezi olan metropollerde birbiri ardına büyük projeler gerçekleştirilmiştir (Polat, 2015). Özellikle gecekondu bölgelerinde gerçekleştirilen bu dönüşümler 2002 yılından sonra TOKİ ve özel sektör ortaklığında uygulamaya konulmuştur. Daha sonra ise 2004 yılında çıkarılan 5393 sayılı Belediye Kanunu ve 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu ile kentsel dönüşümün yasal sınırları çizilmiş ve yapılan düzenlemelerle TOKİ'nin hakları genişletilirken belediyelerin yetkilerini devretmesi yasallaşmıştır (Yaman, 2000). Süreçte kentin merkezinden çeperlerine doğru artan eski ve kaçak yapıların önüne geçilmesi adına ise mevcut alanlarda iyileştirme ve sağlıklaştırma çalışmalarının yapılması ihtiyacı gündeme gelmiştir (Ataöv & Osmay, 2007). Kentsel dönüşüme olan ihtiyacın giderek artmasıyla TOKİ ve belediyelere ek olarak inşaat sektörü de sürecin önemli aktörlerinden birisi haline gelmiştir. Öte yandan katılımcı koruma politikaları, çok paydaşlı karar alma süreçleri ile stratejik planlama yaklaşımına dair söylemler kentsel dönüşüm projelerinde daha görünür hale gelmiştir (Yolcu, 2021).

1999 yılında önce İzmit ve çevresinde ardından Düzce'de yaşanan depremler sonucunda afet bölgelerinde gerçekleşebilecek olası can ve mal kayıplarına karşı riski en aza indirmek amacıyla kentsel dönüşüm bir kez daha gündeme gelmiştir. Yaşanan depremler afet yönetimi açısından kentlerde alınabilecek önlemlerin gerekliliğini ortaya koymuştur. Kentsel dönüşüm 2004 yılında 'Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Tasarısı' adı altında yasallaşmıştır. Yasada ilkesel olarak kentin eskiyen dokularının ve yerleşim alanlarının niteliksel kentsel mekânlara dönüştürülmesi, tarihi ve kültürel dokunun ise koruma kullanma dengesi içerisinde yenilenerek kullanılması amaçlanmıştır (Doğanay, 2016). 2004 yılında yürürlüğe giren 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu doğrudan kentsel dönüşümle ilgili çıkarılan ilk kanundur ve amacı 'kuzey Ankara girişi ve çevresini kapsayan alanlarda kentsel dönüşüm projesi çerçevesinde fiziksel durumun ve çevre görüntüsünün geliştirilmesi, güzelleştirilmesi ve daha sağlıklı bir yerleşim düzeni sağlanması ile kentsel yaşam düzeyinin yükseltilmesidir' şeklinde belirtilmektedir. Yine aynı dönemde çıkarılan 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu ile ilk kez belediyelere kentsel dönüşüm konusunda yetki verilmiştir. Önce 1999 yılında yaşanan Marmara Depremi ardından 2011 yılında gerçekleşen Van Depremi kentlerde afetlere yönelik tedbirlerin yanında dayanıksız yapı stokunun tasfiyesi gereksinimini de ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda 2012 tarihinde 6306 Sayılı "Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun" yürürlüğe girmiştir. Bu yasayla hem kentler hem de kırsal alanlar planlı olarak mekânsal dönüşüme açılmış ve mekânsal dönüşüm kentlere özgü olmaktan çıkarılmıştır (Polat, 2015). Söz konusu yasal düzenlemeler ve gelişmelerle birlikte afet alanlarında yaşanabilecek risklerin en aza indirilmesi, işlevini yitirmiş kent alanlarında ve çöküntü bölgelerinde iyileştirme ve canlandırma çalışmaları yapılarak kente tekrar kazandırılması, kentin tarihi ve kültürel dokusunun korunması ve bu sayede kentsel alanın fiziksel ve çevresel durumunun daha iyi hale gelmesiyle birlikte sağlıklı bir yaşam çevresi sunulması hedeflenmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tarihsel süreçte Anadolu'da yaşanan toplumsal/ekonomik/politik değişim/dönüşüm sürecinin mekânsal bir karşılığının olması kaçınılmazdır. Süreçte, çalışmada görüldüğü gibi dönüşümü gerektiren ya da hızlandıran kimi eşiklerin bulunduğunu söylemek olanaklıdır. Cumhuriyet öncesi dönemde başta yangın bölgelerinin dönüşümüne yönelik başvurulan kentsel yenileme/dönüşüm uygulamalarının yanı sıra dönemde yaşanan erişime yönelik teknolojik gelişmeler doğrultusunda, kentlerde, insan-hayvan ölçekli yolların genişletilerek yeni ulaşım modlarına elverişli hale getirilmesi

amacıyla düzenlemelerin yapıldığı görülmektedir. Cumhuriyetin ilanı ile siyasi yaşamda görülen değişiklikler kent mekânlarını da etkilemiştir. Ankara'nın başkent olarak imar süreci ya da savaş sonrası hasar görmüş kentsel bölgelerin imarı öncelikli kentsel dönüşüm konularından olmuştur. Dönem şartlarında sanayiye yönelik geliştirilen atılımlar ve ülkeyi 'demir ağlarla' örme stratejisi kentlerin de geleceğini şekillendirmiştir. Dönem içinde yaşanan Askeri Darbe (1960) ve sonrasında 1961 Anayasası ile sosyal devlet kavramı ağırlık kazanmıştır. 1980 sonrasında yasalarda daha çok yer edinmeye başlayan kentsel dönüşüm projeleri kentlerin geleceğini güvenceye almak için başvurulan bir araç olurken aynı zamanda küresel ölçekte boy göstermeye başlayan neoliberal ekonomi ve politikaların ekseninde kentler sermaye piyasasının bir ürünü haline gelmiştir. 1980 sonrası dönemde koruma ve yenileme yaklaşımları birlikte kullanılırken 2000 ve sonrası dönemde koruma, yenileme, sağlıklaştırma ve seçkinleştirme stratejileri kullanılmıştır. 1999 Marmara depremi ile kentlerin afet risklerine karşı planlanması 2000'li yıllar ve sonrası için kentsel dönüşümün temel endişesi olmuş ve 6306 sayılı Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkındaki Kanun ile yasalarda da yerini bulmuştur.

Türkiye'de kentsel dönüşüm deneyiminin tarihsel analizini içeren bu araştırma kapsamında Cumhuriyet öncesi dönemden günümüze kadar kentlerin geçirdiği sosyo-kültürel, siyasi, ekonomik, yasal ve yönetsel, politik, ideolojik ve morfolojik değişimlerin kentsel dönüşüm pratiği üzerindeki etkileri olabildiğince geniş bir literatür taraması ile incelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda kentsel dönüşüm olgusunun daha iyi anlaşılabilmesi ve kentlerde doğru uygulanabilmesi için öncelikle kentleri meydana getiren sosyal dokunun, fiziksel yapının, tarihinin, yasal ve yönetsel süreç içerisindeki yerinin, mevcut kaynaklarının neler olduğunun kavranılmasının, ardından kendi içindeki olanakları ve sınırları kapsamında değerlendirilmesinin gerekliliği bir kez daha belirginlik kazanmıştır.

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Ö. ve Özkan, B. (2009). 1929 Ekonomik Buhranı ve Türkiye Ekonomisine Etkileri. Mevzuat Dergisi, 12 (136).

Akkar, M. (2006). Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı'daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye. Planlama Dergisi, ODTÜ.

Ataöv, A. ve Osmay, S. (2007). Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Bakış. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

Dinçer, İ. & Akın, O. (1994). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kapsamında Koruma Planı ve İdari Yapısı. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6, (19), 176-196.

Doğanay, G. (2016). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm Politikaları (2002-2014 Dönemi)., Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Ezer, F. (2010). 1929 Ekonomik Krizinin Türkiye'ye Etkileri. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20, (1), 427-442.

Genç, N. (2008). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 15, (1), Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.

Kartal, C. (2019). Cumhuriyet'in Başkentinin Mekânsal Dönüşümü ve 1928-1930 Dönemi Hâkimiyet-i Milliye Gazetesine Yansımaları. Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (9), 306-344, İstanbul.

Keleş, R. (2012). Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Kentsel Dönüşüm Yönetim Süreci. Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Türkiye'de Yerel Yönetimlerde Kentsel Dönüşüm Süreci Çalıştayı, Ankara.

Keskinok, Ç. (2001). 17 Ağustos Depremi, Kentleşme ve Planlama Sorunları Üzerine Düşünceler. Planlama Dergisi, 2001 (3), 33-39.

Korkmaz, H. (2013). Yerel Politikalarda Kentsel Dönüşüm Uygulamaları: Kayseri İli Örneği. Yerel Politikalar Dergisi.

Köktürk, E. (2003). Türkiye'de 'Gecekondu ve İmar Affı' Üzerine Bir İnceleme. Jeodezi Jeoinformasyon Arazi Yönetimi Dergisi, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası Yayını.

Köktürk, E. ve Köktürk, E. (2007). Türkiye'de Kentsel Dönüşüm ve Almanya Deneyimi. 11. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, Ankara.

Özden, P. (2000). Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi.

Polat, S. ve Dostoğlu, N. (2007). Kentsel Dönüşüm Kavramı Üzerine: Bursa'da Kükürtlü ve Mudanya Örnekleri. Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 12, (1), 61-76, Bursa.

Polat, Y. (2015). Türkiye'de Kentsel Dönüşüme Dönemsel Bakış: Elazığ Örneği. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 25, (21), 185-201, Elazığ.

Tekeli, İ. (2001) "Kentleri Dönüşüm Mekânı Olarak Düşünmek", Kent, Kentli Hakları, Kentselleşme ve Kentsel Dönüşüm. TOMBB Şehir Plancıları Odası.

Tekeli, İ. (2009). Türkiye'de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması. 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık Dergisi, 136-134, Ankara.

Tekeli, İ. (2010). Türkiye'nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarihi Yazıları. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.

Tekeli, İ. ve Ortaylı, İ. (1978). Türkiye'de Belediyeciliğin Evrimi. Türk İdarecileri Derneği, Ankara. Üstün, G. (2008). Kentsel Dönüşüm. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Yaman, M. (2000). Kentsel Dönüşümün Mevcut Durumu ve Güncel Gelişmeler.

Yenice, M. (2014). Türkiye'nin Kentsel Dönüşüm Deneyiminin Tarihsel Analizi. BAU Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 16,(1) ,76-88.

Yıldırım, A. (2004). Kentleşme ve Kentleşme Sürecindeki Göçün Suç Olgusu Üzerindeki Etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara Üniversite.

Yıldız, S., Kıvrak, S., & Arslan, G. (2018). Kentsel Dönüşümde Yapılı Çevre Tasarımı ve Sürdürülebilirlik İlişkisi. Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, 27, (1), 53-75.

Yılmaz, İ. (2015). Gecekondu Direnişi: Dikmen Vadisi Örneği. Mülkiye Dergisi, 39, (2), 309 – 314, Ankara.

Yılmaz, O. (2018). Gelişmiş Ülkelerde Ekonominin Geliştirilmesine Yönelik Gerçekleştirilen Kentsel Dönüşüm Uygulamaları. Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi, 8, (15).

Yolcu, F. (2021). Türkiye'de Kentsel Dönüşümün Yasalar ve Aktörler Üzerinden Dönemsel Olarak Değerlendirilmesi. Planlama Dergisi, 31, (3), 393–401.

Yüksel, Y. (2017). Architecture of the City in the Posturban Transformation. İstanbul Teknik Üniversitesi.